CÁTEDRA LIBRE · UNIVERSIDAD LIBERTÉ

«La modernització laboral com a destrucció de les conquestes socials»: una classe de dos laboralistes a Liberté

Cooperativa Liberté · 07 de de juny de 2026 · Cooperativa Liberté

Les i els advocats laboralistes Cynthia Benzion i Leonardo Elgorriaga van donar una classe oberta en territori Liberté sobre la reforma laboral. Més de vuitanta persones —entre Zoom i la presencialitat a Batán— van recórrer un segle de dret del treball, de l'Article 14 bis a la Ley de Modernización Laboral, amb el focus en allò que perd qui viu del seu treball, incloses les persones en situació de presó.

Des de la Unitat 15 de Batán —una presó de màxima seguretat que és, també, territori Liberté— i simultàniament per videotrucada, més de vuitanta persones es van asseure un dissabte al matí a estudiar la reforma laboral. La modalitat va ser híbrida: al voltant de seixanta-cinc connectades per Zoom i vint-i-tres presents a la sala. La classe la van impartir dos advocats laboralistes, **Cynthia Benzion** i **Leonardo Elgorriaga**, i el títol ho deia tot: «La Ley de Modernización Laboral com a destrucció de les conquestes socials».

Va obrir **Pampa**, president de la Cooperativa Liberté, que va agrair als expositors i a la comunitat: «La Universidad Liberté és el que necessita la gent, el que necessitem». El que va seguir no va ser una conferència sinó una conversa de gairebé dues hores —amb preguntes des de la sala i des del xat— que va recórrer un segle de dret del treball per entendre què s'està perdent avui.

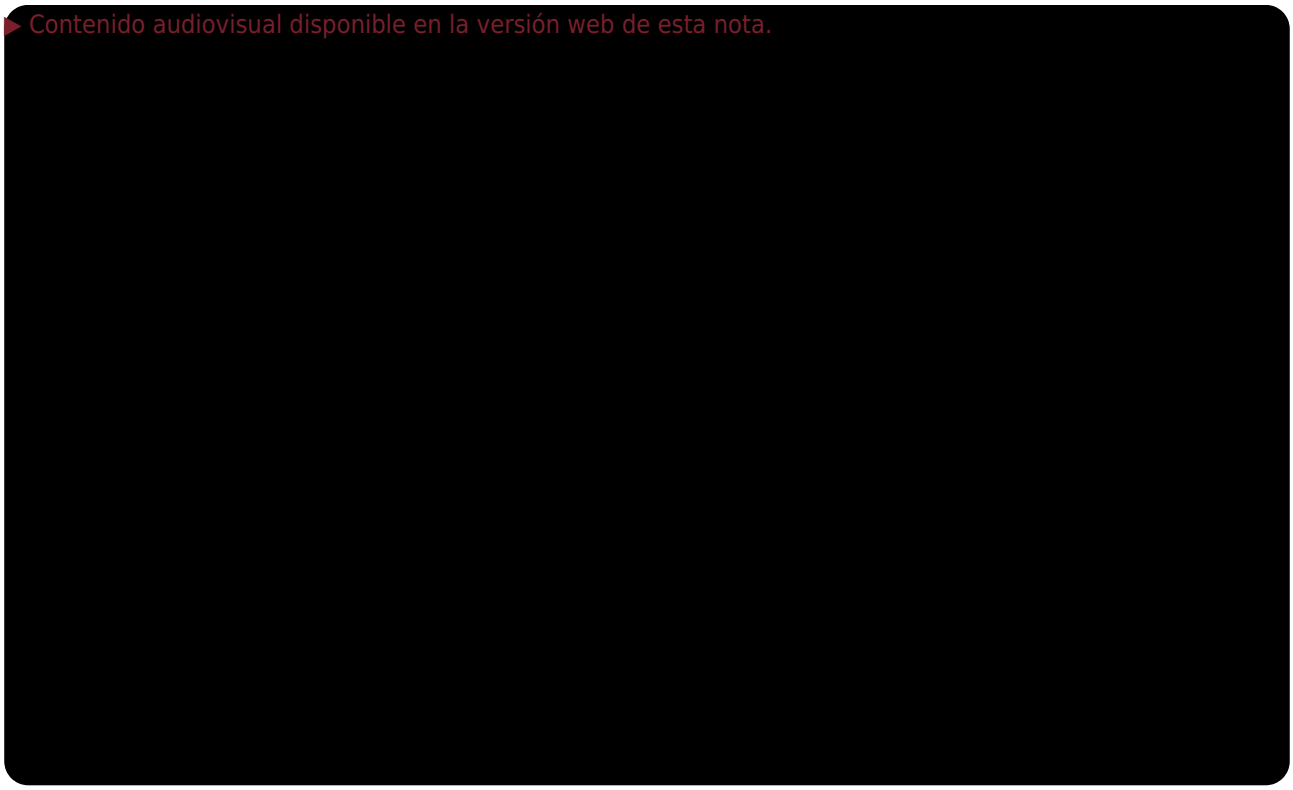
UN HOMENATGE ABANS DE COMENÇAR

La trobada va arrencar amb un comiat. La jornada va coincidir amb la mort de Carlos «Indio» Solari, i la comunitat ho va sentir. «És un dia difícil per a mi», va dir Diana Márquez, integrant del Consell d'Administració de la cooperativa, i va recordar la cançó «Graciosos y valientes», de Patricio Rey y sus Redonditos de Ricota: «Ser feliços sempre és una revolució dins de la presó, i fora també».

Ricardo Augman, també del Consell, va afegir una frase que havia llegit aquella matinada: «Va morir Carlos Solari, però l'Indio mai no mor». Per a

ell, l'Indio va ser sobretot «un gestor de comunitat», una figura inspiradora més enllà de qui hagués gaudit més dels seus discos o els seus recitals.

Márquez va teixir un últim fil, cap al Proyecto Mecha que Liberté va donar per tancat fa poc: el nom venia d'un vers de l'Indio, «de quin costat de la metxa et trobes». Rendit l'homenatge, es va donar inici a la classe.

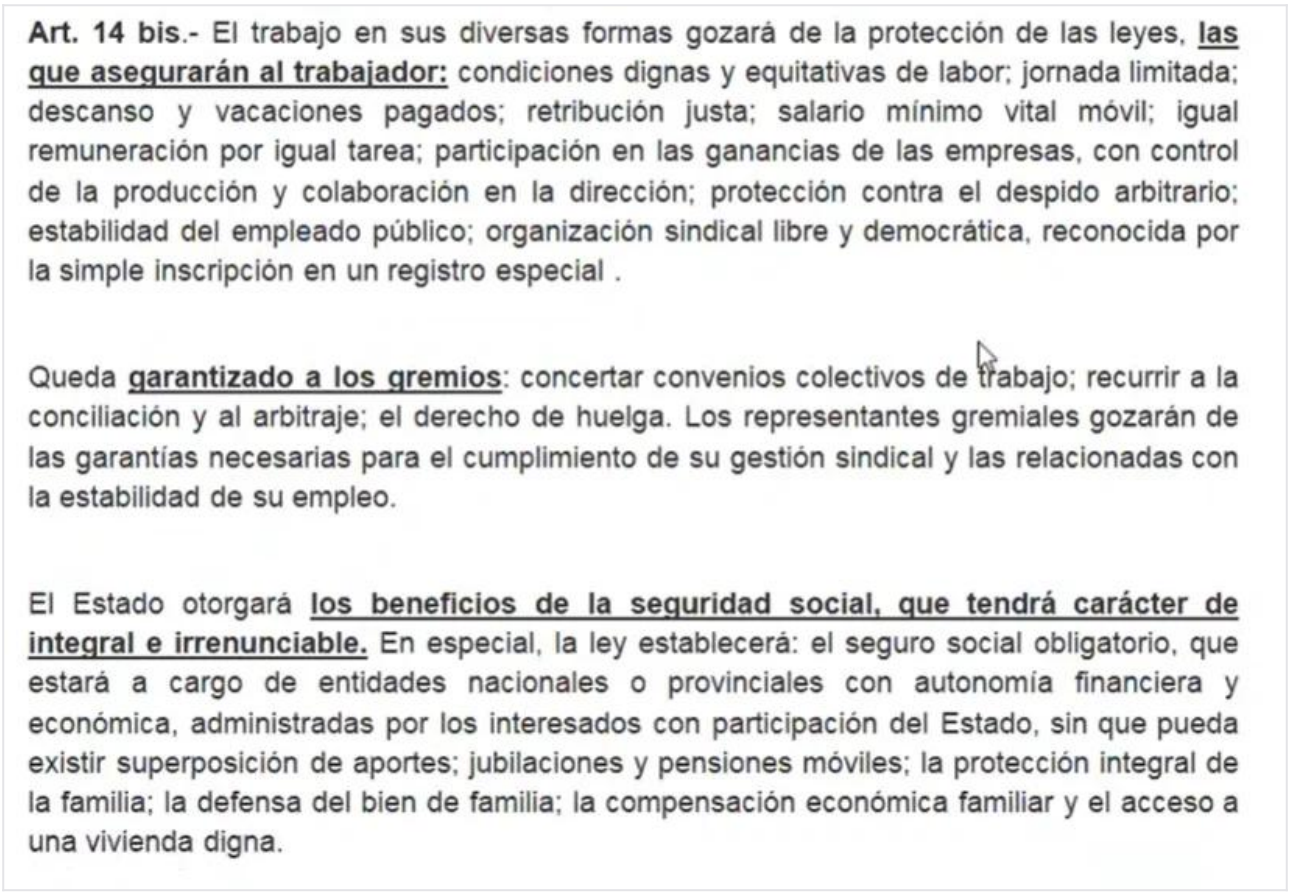
Mira la classe completa a EduTube.

Un segle de dret del treball, per entendre el que es perd

Benzion va proposar començar per la història. «Em sembla que remuntar-nos a què són les lleis laborals i com hem arribat fins avui permet entendre una mica més» el que està en joc, va dir. I es va remuntar a la Constitució de 1949, que durant el primer peronisme va prioritzar la dignitat de qui treballa i va establir el que tècnicament s'anomenen pisos mínims de protecció: el que, com a mínim, qualsevol persona que treballa ha de tenir garantit. Aquella constitució va durar poc —va venir l'autodenominada Revolución Libertadora— i, paradoxalment, va ser durant la presidència de facto d'Aramburu, en la reforma de 1957, quan es va incorporar a la Constitució el **Artículo 14 bis**.

Benzion va compartir en pantalla aquell article, que va ordenar en tres parts: els drets de cada persona que treballa, els drets dels sindicats i la seguretat social

—jubilats i pensionistes—. Però va demanar aturar-se en la seva primera frase, vigent des de 1957 i mai modificada. És el text de la norma: «El trabajo en sus diversas formas gozará de la protección de las leyes, las que asegurarán al trabajador condiciones dignas y equitativas, jornada limitada, retribución justa». Ho va subratllar així: «No és una protecció doble per a l'empresari i per al treballador. És una protecció unidireccional. La llei és per protegir el treballador».

Art. 14 bis.- El trabajo en sus diversas formas gozará de la protección de las leyes, **las que asegurarán al trabajador:** condiciones dignas y equitativas de labor; jornada limitada; descanso y vacaciones pagados; retribución justa; salario mínimo vital móvil; igual remuneración por igual tarea; participación en las ganancias de las empresas, con control de la producción y colaboración en la dirección; protección contra el despido arbitrario; estabilidad del empleado público; organización sindical libre y democrática, reconocida por la simple inscripción en un registro especial .

Queda **garantizado a los gremios**: concertar convenios colectivos de trabajo; recurrir a la conciliación y al arbitraje; el derecho de huelga. Los representantes gremiales gozarán de las garantías necesarias para el cumplimiento de su gestión sindical y las relacionadas con la estabilidad de su empleo.

El Estado otorgará **los beneficios de la seguridad social, que tendrá carácter de integral e irrenunciable.** En especial, la ley establecerá: el seguro social obligatorio, que estará a cargo de entidades nacionales o provinciales con autonomía financiera y económica, administradas por los interesados con participación del Estado, sin que pueda existir superposición de aportes; jubilaciones y pensiones móviles; la protección integral de la familia; la defensa del bien de familia; la compensación económica familiar y el acceso a una vivienda digna.

L'Artículo 14 bis, que Benzion va compartir en pantalla durant la classe.

De què el protegeix? D'una desigualtat d'origen. «Si jo necessito un salari per menjar i per mantenir la meva família, no puc triar gaire», va explicar. En un país amb atur estructural, el sotmetiment al poder patronal es torna gairebé absolut: «És el "si no t'agrada, marxa", perquè hi ha una cua de tres cantons que sí estan disposats a acceptar el que tu no estàs disposat a acceptar».

D'aquest recorregut —i de l'auge sindical dels anys setanta— va néixer, el 1973, la decisió de reunir les lleis laborals disperses en un sol cos: la **Ley de Contrato de Trabajo**. Se li va encarregar el projecte a un advocat laboralista de Mar del Plata, **Norberto Centeno**, que representava més de vuitanta gremis de la ciutat. Benzion va llegir el que Centeno tenia al cap en escriure'l: «El treball es confon amb el treballador». La llei, va resumir, havia de garantir dues coses: la dignitat

de qui treballa i la protecció davant els abusos.

Contra el sentit comú que repeteix que les lleis laborals són un obstacle per generar ocupació, Benzion va ser taxativa: «Això és fals. Els majors nivells d'ocupació a l'Argentina s'han aconseguit amb lleis absolutament protectores que penalitzaven els ocupadors que no les complien». Per això, va dir, la reforma actual és d'una altra escala: «És francament revolucionària», una ruptura «amb una lògica i un ordre construït durant més d'un segle».

El relat històric va desembocar en la dictadura. Benzion va mostrar una portada de *Clarín* del 26 de març de 1976. En lletres grans, la portada proclamava que «la Junta és l'òrgan suprem de l'Estat»; en un requadre, «el dret de vaga va quedar suspès temporalment»; i, al costat, la vida que continuava com si res: «Hi haurà classes primàries i funcionaran els bancs». La Junta Militar suspendia el dret de vaga i l'activitat sindical, l'eina central dels treballadors i les treballadores per defensar els seus drets. Va recordar que, segons la CONADEP, més del trenta per cent dels desapareguts van ser treballadors i treballadores, activistes i dirigents sindicals. I que un grup d'advocats laboralistes de Mar del Plata —entre ells Centeno— va ser segrestat en el que es va conèixer com la **Noche de las Corbatas**: catorze persones portades a un centre clandestí anomenat «la cueva», torturades i assassinades. Per tancar, va projectar un fragment del Judici a les Juntes, amb els testimonis de María Eva Centeno i Marta García Candeloro, i la frase que els van dir els seus segrestadors: «Ara, els que administrem justícia som nosaltres».

Tres potes d'un mateix pla

Benzion va situar la reforma actual en una seqüència. «No és només aquesta última reforma laboral», va advertir: són tres normes encadenades des de l'inici del govern de Javier Milei. Primer, el **DNU 70/23**, del desembre de 2023, que modificava més de dos-centes lleis. Benzion va recordar la foto de Federico Sturzenegger al costat d'una pila de papers i va insinuar qui els havia escrit: «Eren els estudis jurídics dels grans grups econòmics que durant anys van somiar amb l'eliminació del dret al treball». Però, va dir, el decret «els va sortir el tret per la culata»: la Cambra d'Apel·lacions del Treball, a partir d'una acció de la CGT, el va declarar nul en matèria laboral perquè no hi havia ni necessitat ni urgència.

«Els nois van aprendre», va ironitzar, «i van dir: els fem una llei i l'aprovem al Congrés». Així van arribar les altres dues potes: la **Ley Bases**, vigent des del juliol de 2024, i la **Ley de Modernización Laboral** —llei 27.802—, vigent des del març d'aquest any, que «acaba de donar el cop de gràcia».

La llei que es retira

Elgorriaga va agafar el relleu per entrar de ple en l'última reforma i en el dret individual: el contracte de treball. Per a ell, el fil que uneix tota la reforma és un de sol: «Que l'Estat es retiri, que la llei laboral protectora es retiri i deixi sol i sola el treballador i la treballadora davant l'ocupador». Ho va il·lustrar amb un nom: «Tenim un Ministeri de Desregulació; em sembla que més clar impossible».

Es va aturar, a més, en el rètol «modernització». L'argument d'adaptar la llei a les noves tecnologies, va dir, és una excusa: «Quan hom entra a veure el contingut d'aquesta reforma, es troba que poc i gens hi ha en relació a les noves tecnologies». On la tecnologia apareix, funciona com a clau perquè la llei es retiri. L'exemple més clar és el treball de plataformes: la reforma declara que la Ley de Contrato de Trabajo no s'aplica a aquest col·lectiu —repartidors i repartidores intermediats per aplicacions— i li crea un règim que no el reconeix com a treball en relació de dependència. «Altíssimament precaritzat», va resumir. El mateix, va dir, amb el teletreball: la llei que s'havia dictat durant la pandèmia queda derogada i sense reemplaçament. I amb el personal embarcat, els navals, que també queden fora de la Ley de Contrato de Trabajo.

Quan la llei deixa fora les persones que treballen a la presó

El punt va tocar de ple la comunitat present. Elgorriaga va explicar que la Ley de Modernización Laboral diu expressament que la Ley de Contrato de Trabajo no s'aplica a les persones en situació de presó que treballen a les unitats de detenció. I va més enllà: modifica la pròpia Ley de Ejecución Penal. «Reformant l'Article 107, on deia que el treball a les presons havia de ser conforme a la legislació laboral i de la seguretat social, això s'elimina; i de passada eliminen el dret que sigui un treball remunerat». La síntesi va ser crua: «Jo ja no els protegeixo». I la contradicció, evident, contra l'Artículo 14 bis, que comença dient que el treball «en totes les seves formes» serà protegit per les lleis.

Aquella contradicció va travessar les intervencions des de l'aula. Marcelo Pereyra va explicar el seu cas: va treballar més de tres anys com a promotor de salut i, segons va relatar, li feien signar els jornals però mai no li van pagar el que li corresponia. «Com es fa per reclamar aquesta situació?», va preguntar, i va plantejar la dificultat de fer-ho «en no tenir un advocat laboral». Elgorriaga va respondre que, en tractar-se d'un deute anterior a la reforma, el seu cas encara és cobert per la protecció de la llei antiga; i que, en qualsevol escenari, el dret al salari és un dret humà fonamental: «No pot ser mai un treball gratuït».

Benzion va afegir una lectura tècnica. Fins i tot si s'acceptés que les persones en situació de presó han quedat fora de la Ley de Contrato de Trabajo, va dir, la

reforma està mal escrita i ha deixat caps solts. Va derogar l'incís que obligava a remunerar el treball, però no va tocar un altre article. Va llegir el text legal: «El trabajo del interno será remunerado, salvo los casos del Artículo 111», que contempla una sola excepció —les tasques generals del propi establiment—. «En quin punt estem?», va preguntar. La seva posició va ser clara: hi ha arguments per reclamar. «El que no s'hauria de fer és no donar la batalla davant d'aquest atropellament».

Més endavant, Augman va portar una pregunta concreta sobre els fons que les persones en situació de presó acumulen i cobren en recuperar la llibertat: si tot aquest «paquet» financer podia afectar-les. Pampa va precisar les diferències de règims i les xifres, que a la sala es van viure com una denúncia: a la província de Buenos Aires el peculio és «de dos pesos amb dinou per dia», mentre que en el règim federal es cobra per hora; va esmentar que a Corrientes s'ingression uns 4.500 pesos al mes i a Santa Fe, 6.500. «Treball esclave, això ho tenim ben clar a Liberté», va dir.

Benzion va aclarir que el nou **Fondo de Asistencia Laboral** regeix per a l'empresa privada, no per a l'Estat, i que la distribució del que es guanya dins del Servei Penitenciari està fixada pel seu propi règim. Però va marcar un límit de propietat: «Els diners de l'intern són de l'intern». Si la persona marxa en llibertat condicional o definitiva, té dret a reclamar-los i emportar-se'ls. Elgorriaga va afegir que ja hi ha hagut sentències que han declarat la inconstitucionalitat d'aquells descomptes, i que els principis generals del dret del treball —començant per la integritat del salari— s'apliquen igualment a les persones en situació de presó: «Això és treball i ha d'estar protegit per la llei».

Renúncies, frau i «salari dinàmic»

Elgorriaga va repassar, un per un, els instituts clàssics que la reforma modifica en sentit regressiu. La renúncia de drets: fins ara, l'Article 12 impedia renunciar a drets reconeguts; amb la reforma, una persona pot renunciar a les millores que ha obtingut individualment per damunt de la llei i el conveni. El frau laboral: existia una presumpció que tot vincle és un contracte de treball i era l'ocupador qui havia de provar el contrari; ara aquesta presumpció cau si hi ha factures o contractes de locació —«justament la modalitat típica de frau laboral que es fa històricament al nostre país»— i és el treballador qui ha de demostrar el vincle.

La terceització: abans, quan algú apareixia com a ocupador als rebuts però el treball es prestava per a una altra empresa, la llei considerava ocupador l'empresa real. La reforma ho inverteix: ara «sempre és ocupador el que el registra», encara que sigui un testaferro insolvable, i l'empresa per a la qual efectivament es treballa passa a ser simplement responsable solidàriament. I el

«salari dinàmic»: darrere d'un nom que «sona bé», va dir, s'habilita acordar conceptes salarials variables segons el rendiment, és a dir, flexibilitzar el salari i poder baixar-lo. Aquí Elgorriaga va formular la idea que va recórrer tota la classe: «Sempre que hi ha marges de llibertat i de negociació cara a cara entre l'ocupador i el treballador, qui guanyarà és l'ocupador».

El Fondo de Asistencia Laboral: «una AFJP per a acomiadaments»

Elgorriaga va dedicar un tram extens a una de les figures més noves i, va dir, «més perverses»: el Fondo de Asistencia Laboral, reglamentat aquella mateixa setmana, amb entrada en vigència prevista per a l'1 de novembre. Com funciona? Una part de les contribucions patronals que avui financen les jubilacions es desvia a un fons per empresa, administrat per entitats financeres, per pagar indemnitzacions per acomiadament. No li genera un cost nou a l'ocupador —tan sols desvia aportacions que ja feia—, però, va explicar, desfinança la seguretat social i munta «un negoci» per al sector financer amb diners dels jubilats i les jubilades. I desvirtuï la indemnització, que existeix per desincentivar l'acomiadament: «És treure-li als jubilats per finançar acomiadaments».

El més greu, va assenyalar, és que l'ocupador conserva el control del fons: decideix si l'utilitza o no per pagar qui ha acomiadat, i el fons és inembargable, de manera que el treballador no el pot executar en un judici. Si l'empresa tanca i declara no tenir deutes, el romanent —guanys financers inclosos— torna a mans de l'ocupador: «Ni als jubilats ni als treballadors».

Des de l'aula, Juan Carlos C. va demanar precisions sobre aquest fons: si l'aportació sortia del treballador o de l'empresa, i què passava si la firma tancava sense deutes. Elgorriaga va distingir el sistema del de la Ley Bases —més semblant al fons de cessament de la construcció, que mai no es va arribar a implementar— i va confirmar el retret: com que el fons queda sota control de l'ocupador, la «garantia» que se li prometia al treballador no és tal. Algú a la sala ho va comparar amb les antigues AFJP. Elgorriaga va assentir: «És una AFJP per a acomiadaments».

La jornada i els judicis: Banco de Horas i pagaments a terminis

Dos punts més van tancar el tram de dret individual. El **Banco de Horas** permet compensar les hores extres d'una setmana amb menys hores en una altra: l'ocupador s'estalvia de pagar el recàrrec i, sobretot, pot canviar permanentment l'horari «segons les necessitats de l'empresa». Elgorriaga ho va connectar amb

una conquesta històrica: la jornada de vuit hores, per la qual van ser executats els màrtirs de Chicago que recorda cada 1 de maig. «Aquella conquesta s'ha perdut, o com a mínim es troba en una situació de vulnerabilitat».

L'altre punt: el pagament de les sentències laborals a terminis —fins a dotze per a una pime, sis per a una empresa gran—. En jurisdiccions com la Ciutat de Buenos Aires, on un judici laboral triga de mitjana cinc o sis anys, això implica esperar encara més per cobrar el que ja ha estat reconegut. Per a Elgorriaga, és «aberrant» i funciona com «una invitació a no pagar»: a l'ocupador morós li convé esperar el judici i després pagar a terminis, en lloc d'abonar la indemnització a temps.

L'altre front: sindicats, vaga i la Justícia del Treball

Benzion va reprendre la paraula per abordar el dret col·lectiu, partint d'una premissa: per a les empreses, la llei laboral i els sindicats són un problema. Va començar per la Ley Bases. Aquella norma va llevar les multes per treball no registrat —el «treball en negre»— amb l'argument d'abaratir el cost laboral. Benzion ho va comparar amb un absurd: «Hi ha molts accidents de trànsit; traiem els semàfors, traiem les multes per passar en vermell». La Ley Bases també va ampliar el període de prova —de manera «aberrant» en el cas de les treballadores de la llar— i va habilitar l'acomiadament per fer vaga i l'acomiadament discriminatori: abans, un acomiadament per estar embarassada, per ser portadora de VIH, per la posició política o gremial o per ser migrant era nul i la persona recuperava el seu lloc; ara es resol amb una indemnització especial. «Li costarà un xic més car, cap problema».

Sobre els sindicats, Benzion va assenyalar l'objectiu de desfinançar-los: la Ley de Modernización els posa un topall per finançar-se —no més del dos per cent dels sous—, sense cap relació amb la generació d'ocupació. En la negociació col·lectiva —on el sindicat i la patronal d'una activitat acorden, com una llei pròpia del sector, jornada, categories, llicències i salaris mínims— la reforma obliga a renegociar «tot des de zero», amb un any de termini i en ple context recessiu. I limita el dret de vaga: fins ara només tenien restriccions les activitats la interrupció de les quals posa en risc la vida —hospitals; llum, gas i aigua; controladors aeris—; ara gairebé totes han de garantir una prestació mínima sota categories com «serveis essencials» i «d'importància transcendent», que arriben a incloure la producció de manufactures exportables. «El mínim del mínim del mínim», va resumir.

I la sortida judicial? Benzion va explicar que, davant d'una reforma que consideren contrària a la Constitució, la resposta des de l'Estat va ser «la destrucció de la Justícia Nacional del Treball». Va recordar que els jutges del

treball no són neutrals: tenen el mandat de protegir qui treballa —resoldre a favor del treballador en cas de dubte, tenir present que no accedeix a les proves amb la mateixa facilitat que l'empresa—, i que també s'ha eliminat la justícia social com a regla d'interpretació. Per això, va dir, avui es dubta si hi haurà jutges que frenin la reforma.

Arribats a aquest punt, Benzion va obrir el joc: «Veig cares, per exemple al Punto de Paz, que estan escoltant amb molta atenció. Ens agradaria que parlessin vostès, amb preguntes, amb intervencions o compartint alguna idea». La conversa es va ampliar. Des de Puerto Madryn, Susana Elba López —advocada des de fa cinquanta-un anys— va aportar que les secretaries de treball provincials i municipals assisteixen les persones que tenen aquest tipus de conflictes. Des de Necochea, Emilia va preguntar què passa amb un treballador quan una pime es dissol; Elgorriaga va explicar que pot reclamar contra l'ocupador i, si hi ha fallida, presentar-s'hi, i que avui és clau poder estendre el reclam a socis i gerents, com en la crisi de 2001: «És el que està passant, treballadors i treballadores acomiadats amb empreses que estan tancant». Al final, Augman va recordar un altre front —els contractes precaris i renovables del propi Estat— i Benzion va tancar aquell fil: la Ley Bases també va colpejar el cor de l'ocupació pública, l'estabilitat, que va deixar de ser gairebé absoluta.

«Estem iniciant una amistat»

Abans del tancament, Augman es va adreçar a Benzion i Elgorriaga per celebrar el començament d'una amistat entre ells i la comunitat de Liberté: «estem iniciant la nostra amistat», va dir. Va recordar que la recerca de treball digne va ser el motor pel qual Liberté es va constituir primer com a projecte i després com a cooperativa, amb una etapa de producció i venda de productes «a preus justos» perquè hi hagués ingressos dignes per a treballadors i treballadores. Va agrair als expositors allò que havien compartit —«valiosíssim, ric, ampli»— i va avançar que els tornaran a convidar per aprofundir el que havia quedat pendent. A Benzion li va reconèixer l'esforç: «Se't va escoltar amb la veu trencada, però hi vas posar tota la garra».

Diana Márquez va proposar aleshores alguna cosa a la qual, va dir, no estan acostumats en aquesta comunitat: un aplaudiment. Van sonar els aplaudiments. I Miguel Ángel M. va tancar la trobada en nom de la Universidad Liberté i de Víctimas por la Paz: havien tractat «la Ley de Modernización Laboral com a destrucció de les conquestes socials» amb un repàs històric i del present, en el que va definir com «un acte cultural i educatiu». «Fins al proper EnClave Libre, des de la presó de Batán i des del territori Liberté».

QUI VA ACOMPANYAR

La classe va ser organitzada per la Universidad Liberté juntament amb l'Associació Víctimas por la Paz, en modalitat híbrida: unes seixanta-cinc persones connectades per Zoom i vint-i-tres presents a la sala. Van acompanyar Pampa, president de la Cooperativa Liberté; Diana Márquez i Ricardo Augman, del Consell d'Administració; Alejandro Omar S., recentment graduat de Liberté; i un nombrós grup de persones que formen part habitual de les activitats de la comunitat. Des de la sala del Punto de Paz, a Batán, un altre grup va seguir la conversa. L'obertura i el tancament van anar a càrrec de Miguel Ángel M.

CÓMO CITAR

Cooperativa Liberté. (2026). «La modernització laboral com a destrucció de les conquestes socials»: una classe de dos laboralistes a Liberté. Cátedra Libre, Universidad Liberté. https://cooperativaliberte.coop/ca/noticias/catedra-libre-modernizacion-laboral-conquistas-sociales

Cátedra Libre publica la versión escrita y completa de las clases de la Universidad Liberté, abierta a toda la comunidad. Versión online: https://cooperativaliberte.coop/ca/noticias/catedra-libre-modernizacion-laboral-conquistas-sociales